

References

1. Aleksuk A. (1998) Pedagogika vyshhoi osviti Ukraini: istoria, teoria: pidruchnyk dlia studentiv, aspirantiv / A. M. Aleksuk – K.: Libid, – 558 s.
2. Apanasenko G. (2005) Izbrannie stati o zdorov'e / G. L. Apanasenko – K.: – 48 s.
3. Bondarevskaia E. (2000) Pedagogicheskaia kul'tura kak obshhestvennaia i lichnostnaia zennost' / E. V. Bondarevskaia // Pedagogika - № 3 – s. 37 – 43.
4. Griban G. (2014) metodichna sistema fisischnogo vikhoannia studentiv / G. P. Griban – zhitoir, Vid – vo "Ruta", – 306 s.
5. Ilin E. (2000) Motivazia i motivi / E. P. Ilin – SPb.: Izd – vo "Piter", – 512 s.
6. Kaplan I. (1991) Fundamentals of physical self-improvement of students / IM Kaplan. - Tashkent, - 134-136 p.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(135).36

УДК 796.088

Юр'єв С. О.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
Михнюк О. В.,
курсний офіцер навчального курсу, Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова
Родіонов М. О.,
викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Військової академії
Нікітін А. М.,
викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Військової академії
Биков Р. Г.,
старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Військової академії
Полозенко Д. П.,
старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Військової академії
Підопригора М. В.,
викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту
Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Ареф'єва Л. П.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри футболу, факультету фізичного виховання, спорту і здоров'я
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ВІЙСЬКОВО-ПРИКЛАДНИХ ВИДІВ СПОРТУ У ФІЗИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Ефективними засобами фізичної підготовки військовослужбовців є військово-прикладні види спорту, які, з одного боку, передбачають високий загальний рівень фізичної підготовленості військовослужбовців, а з іншого, формують військово-прикладні навички та вміння, які є необхідними у сучасному бою. Статтю присвячено теоретичному обґрунтуванню необхідності впровадження військово-прикладних видів спорту в освітній процес фізичної підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України. Методи дослідження: теоретичний аналіз науково-методичної літератури, передового досвіду Збройних Сил України, керівних документів. З'ясовано, що впровадження військово-прикладних видів спорту в освітній процес з фізичної підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України буде сприяти підвищенню рівня їх фізичної підготовленості, вихованню морально-вольових та психологічних якостей, формуванню військово-прикладних рухових навичок. У свою чергу це сприятиме успішному виконанню бойових завдань за призначенням у процесі військово-професійної діяльності.

Ключові слова: військово-прикладні види спорту, фізична підготовка, курсанти.

Yuriev S., Mikhnyuk O., Rodionov M., Nikitin A., Bukov R., Polozenko D., Pidoprygora M., Arefieva L. The role and place of applied military sports in the physical training of future officers of the Armed Forces of Ukraine. Successful combat missions in local conflicts depend on the level of professional and physical training of servicemen. An effective means of physical training of military personnel are military-applied sports, which, on the one hand, provide for a high general level of physical fitness of military personnel, and on the other, form military-applied skills and abilities necessary in modern combat. The concept of development of physical training and sports in the Armed Forces of Ukraine for the period up to 2020, which was created taking into account the experience of combat operations in eastern Ukraine, NATO standards and the Euro-Atlantic integration vector of the Armed Forces of Ukraine, provides for approximation of physical training. introduction and development of military-applied sports. The article is devoted to the theoretical substantiation of the need to introduce military-applied sports into the educational process of the physical training of future officers of the Armed Forces of Ukraine. Research methods: theoretical analysis of scientific and methodological literature, advanced experience of the Armed Forces of Ukraine, governing documents. It was found that the introduction of military-applied sports in the educational process for the physical training of future officers of the Armed Forces of Ukraine will contribute to an increase in their level of physical fitness, the upbringing of moral-volitional and psychological qualities, the formation of military-applied motor skills. In turn, this will contribute to the successful fulfillment of combat missions as intended in

the process of military professional activity.

Key words: *military-applied sports, physical training, cadets.*

Постановка проблеми. Успішне виконання бойових завдань в умовах локальних конфліктів залежить від рівня професійної й фізичної підготовленості військовослужбовців. Бойові дії локальних конфліктів на території Донецької та Луганської областей, мають свої особливості [1], а саме: висока та максимальна інтенсивність бойових дій упродовж тривалого часу, у тому числі і гібридними способами, що створює відповідну морально-психологічну напруженість і фізичне навантаження; тривалі обстріли бойових позицій, масове застосування снайперів, мінування великих за площею територій, використання сучасних безпілотних літальних апаратів та замаскованих пристроїв ураження особового складу, підступні маневри взяття особового складу в оточення та його дезорганізація, шляхом влаштування засідок (м. Дебальцево, м. Іловайськ); відсутність належних матеріальних ресурсів та модернізованого спорядження для виконання бойового завдання. Усе це підвищує вимоги до військовослужбовців щодо їхньої військово-професійної, морально-психологічної підготовленості та фізичної готовності (тривалі марші, пересування на транспортних засобах, перебування в умовах статичного та динамічного напруження, емоційно-психологічного стресу, в умовах обмеженого простору, дії у складі підрозділу, орієнтування на місцевості з використанням топографічних карт, сторін горизонту, рельєфу, місцевих предметів та природних факторів).

Успіх Антитерористичної операції (АТО) та операції Об'єднання сил (ООС) багато в чому визначається рівнем підготовленості військовослужбовців. Основою професійної підготовки військовослужбовців є високий рівень розвитку фізичних якостей та сформованості військово-прикладних рухових навичок. Недостатньо розвинені фізичні якості призводять до низької працездатності особового складу і неповною мірою виконання завдань за призначенням, що може призвести до втрати боєздатності підрозділів та частин у цілому. У свою чергу, рівень сформованості військово-прикладних рухових навичок напряму залежить від рівня фізичної підготовленості майбутніх офіцерів Збройних Сил України, що підкреслює актуальність обраного напряму дослідження.

Аналіз літературних джерел. У керівних документах [2] визначено, що фізична підготовка – це комплекс заходів щодо фізичного вдосконалення військовослужбовців, спрямований на розвиток загальних і спеціальних фізичних якостей, формування військово-прикладних навичок, виховання морально-вольових і психологічних якостей. Фізична підготовка є складовою частиною як системи фізичного виховання, так і загальної системи навчання та виховання особового складу у вищих військових навчальних закладах України [3, 4]. Аналіз літературних джерел [3, 4] показав, що ефективними засобами фізичної підготовки військовослужбовців є військово-прикладні види спорту, які, з одного боку, передбачають високий загальний рівень фізичної підготовленості військовослужбовців, а з іншого, формують військово-прикладні навички та вміння, які є необхідними у сучасному бою.

Концепція розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2020 року, затверджена наказом Міністра оборони України від 13.05.2016 № 257, яка створена з урахуванням досвіду ведення бойових дій на Сході України, стандартів НАТО і вектору євроатлантичної інтеграції Збройних Сил України, передбачає наближення змісту фізичної підготовки до бойової діяльності [5]. Як стверджує Ю. С. Фіногенов [6], вирішення цього завдання можливе через впровадження та розвиток військово-прикладних видів спорту.

Аналіз чинної системи фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах показав, що відсоток часу для спеціальної фізичної підготовки курсантів є недостатнім для повноцінного формування військово-прикладних рухових навичок, а під час організації різних форм фізичної підготовки недостатньо враховується прикладна спрямованість засобів педагогічного впливу.

Мета: теоретичне обґрунтування необхідності впровадження військово-прикладних видів спорту в освітній процес фізичної підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України.

Методи дослідження: теоретичний аналіз науково-методичної літератури, передового досвіду Збройних Сил України, керівних документів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Про ефективність військово-прикладних видів спорту зокрема у формуванні готовності військовослужбовців до бойової діяльності свідчать дослідження вчених, проведені ще у 70–80-х роках минулого століття: Л. П. Попов, С. Д. Міхеєв, Ю. А. Бородін [7] навели шляхи підвищення ефективності військово-прикладних видів спорту в системі військово-професійного навчання у військових навчальних закладах. Н. Ф. Лодяєв [8] акцентує увагу на застосуванні військово-спортивних багатоборств (зокрема військового триборства) у процесі підготовки військовослужбовців, оскільки вони мають яскраво виражену спеціальну спрямованість та тісний зв'язок з бойовою підготовкою.

В. Л. Марищук та інші вчені [9] стверджують, що найбільший вплив військово-прикладні види спорту здійснюють на волю та емоційну стійкість військовослужбовців. Вольовими якостями, які є найбільш важливими для дій військовослужбовців у небезпечних ситуаціях, є: сміливість, рішучість, ініціативність, кмітливість, винахідливість, наполегливість, завзятість, витримка, самовладання, упевненість у власних силах. При підвищенні військової прикладності фізичної підготовки особлива увага приділяється розвитку найважливіших для виконання військово-професійних дій фізичних і психічних якостей – витривалості, стійкості, сміливості, згуртованості. Для розвитку вказаних якостей застосовуються вправи і дії, виконання яких пов'язане з небезпекою і ризиком, військово-прикладні види спорту.

І. Р. Лотоцький, В. В. Дзяма, І. В. Романів [10] зазначають, що фізичні вправи, схожі за своїм впливом на професійні дії та фізичні навантаження військовослужбовців різних військових спеціальностей, можуть служити важливим засобом вдосконалення їх спеціальної фізичної підготовленості. Далі вчені вказують, що серед засобів, які сприяють розвитку необхідних фізичних і психологічних якостей, формуванню прикладних навичок, з великим успіхом можуть застосовуватись вправи військово-прикладних видів спорту. Вони дозволяють в умовах специфічних фізичних і психологічних навантажень (під час змагань) вдосконалювати військово-професійну майстерність і польовий вишкіл.

У роботі С. В. Романчука і Є. Н. Приступи [11] досліджено вплив занять військово-прикладними видами спорту на професійну діяльність військовослужбовців та виявлено залежність між особливостями військово-професійної діяльності та результатами військовослужбовців у виконанні вправ військових багатоборств.

Аналіз організації фізичної підготовки у арміях провідних країн світу [12] показав, що в США система фізичної підготовки збройних сил носить чітко виражену військово-прикладну спрямованість. Вона, як і вся бойова підготовка збройних сил США, проводиться з дотриманням принципів максимальної натуралізації та психологізації. Для їх реалізації на заняттях з усіх розділів фізичної підготовки моделюються умови, які за фізичними та психічними навантаженнями максимально наближаються до реально бойових. Основним засобом виховання здібностей до мобілізації всіх сил для вирішення конкретних завдань, на думку французьких фахівців, є систематичні заняття спортом та участь у змаганнях. Концепція фізичної підготовки у збройних силах Німеччини базується головним чином на засобах і методах спортивного тренування. Їх метою є виховний вплив на цілісну особистість військовослужбовця шляхом навчання рухам, зміцнення здоров'я і раціонального використання вільного часу. Високий рівень фізичного розвитку військовослужбовців розглядається як необхідна умова успішного проведення ними військово-професійної діяльності. Уніфікація фізичної підготовки у збройних силах країн НАТО здійснюється як на рівні окремих країн, так і всього блоку. Основним засобом уніфікації є спорт. Чисельні змагання на першість збройних сил блоку, що проводяться за єдиними правилами, вважаються ефективним засобом підготовки військовослужбовців до бойової діяльності [13].

Таким чином, сучасні умови ведення бойових дій на Сході України, рівень розвитку бойової техніки, тактики та оперативного мистецтва вимагають від майбутніх військових фахівців високої якості професійної підготовки. Ця тенденція передбачає включення до змісту програми фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах таких засобів фізичної підготовки, що мають військово-прикладну спрямованість та здатні забезпечити максимально високий рівень як фізичної, так і психологічної готовності військовослужбовців. Вченими [7, 8, 10, 11] встановлено, що суттєвий вплив матимуть фізичні вправи аеробного характеру, ті що забезпечать розвиток витривалості та поєднання фізичної працездатності з розумовою активністю. Це, у свою чергу, забезпечить високий рівень розвитку рухових якостей, формування у них військово-прикладних рухових навичок, набуття професійно важливих психологічних якостей, оптимального рівня фізичного розвитку, функціональних можливостей організму та стану здоров'я, що призведе до покращання ефективності виконання завдань за призначенням в умовах їх майбутньої військово-професійної (бойової) діяльності.

Узагальнюючи вище викладене, можна дійти висновку, що з метою формування фізичної та психологічної готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності ефективним є впровадження в освітній процес із фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах військово-прикладних видів спорту. Питанням вдосконалення фізичної підготовки курсантів засобами військово-прикладних видів спорту присвячено низку наукових досліджень. Так, А. С. Андрес (2006), В. В. Михайлов (2007) досліджували різні аспекти застосування у освітньому процесі з фізичної підготовки курсантів багатоборства військово-спортивного комплексу; К. В. Пронтенко (2018) розкрив переваги гирьового спорту для підготовки майбутніх фахівців; О. В. Ролук (2016) довів позитивний вплив занять пентатлоном на ефективність виконання розвідниками завдань за призначенням; С. О. Юр'єв (2020) обґрунтував методику розвитку фізичних якостей курсантів засобами військового п'ятиборства, В. П. Ягодзінський (2020) – курсантів-десантників засобами кросфіту. У роботі А. І. Полтавця (2021) розкрито особливості застосування в освітньому процесі міжнародного військово-авіаційного п'ятиборства. В. М. Кирпенко зі співавторами (2016) обґрунтували необхідність застосування в освітньому процесі курсантів – майбутніх офіцерів Повітряних сил засобів аеронавтичного багатоборства. Натомість, найменш дослідженим питанням є впровадження до освітнього процесу з фізичної підготовки майбутніх офіцерів засобів спортивного орієнтування.

Висновки. Таким чином, впровадження військово-прикладних видів спорту в освітній процес фізичної підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України буде сприяти підвищенню рівня їх фізичної підготовленості, вихованню морально-вольових та психологічних якостей, формуванню військово-прикладних рухових навичок. У свою чергу це сприятиме успішному виконанню бойових завдань за призначенням у процесі військово-професійної діяльності.

Перспективи подальших досліджень передбачають впровадження засобів військово-прикладних видів спорту, зокрема спортивного орієнтування, в освітній процес з фізичного виховання курсантів вищих військових навчальних закладів.

Література

1. Біла книга 2018 : Збройні сили України. Міністерство оборони України : ФОП Москаленко О. М., 2019. 170 с.
2. Настанова з фізичної підготовки у Збройних Силах України. Київ, 2009. 234 с.
3. Теорія і методика фізичного виховання : у 2 т. / за ред. Т. Ю. Круцевич. Київ, 2008.
4. Фізичне виховання : навч. посібник / М. Ф. Пічугінта ін., за ред. Г. П. Грибана. Житомир, 2010. 471 с.
5. Фіногенов Ю. С. Концепція фізичної підготовки Збройних Сил України // Матеріали Всеармійської наук.-метод. конф. «Концептуальні напрями розвитку системи фізичної підготовки в Збройних Силах України в сучасних умовах та нормативно-правові акти, що забезпечують її функціонування», 21-22 жовтня 2015 р. К. : НУОУ, 2015. С. 7–12.
6. Фіногенов Ю. С. Сучасні тенденції та перспективи розвитку спорту в Збройних Силах України на шляху Євроатлантичної інтеграції України // Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України», 29-30 листопада 2017 р. К. : НУОУ, 2017. С. 21–25.
7. Попов Л. П., Михеев С. Д., Бородин Ю. А. О некоторых путях повышения эффективности военно-прикладных видов спорта в системе военно-профессионального обучения в ВУЗах. Военно-профессиональное обучение и физическая подготовка. 1983. Вып. 3. С. 29–33.
8. Лодяев Н. Ф. Военное троеборье. 2-е изд. М. : Воениздат, 1988. 256 с.
9. Марищук В. Л. Вопросы общей, военной и спортивной дидактики. Санкт-Петербург, 2002. 188 с.
10. Лотоцький І. Р., Дзяма В. В., Романів І. В. Вдосконалення фізичної підготовки військовослужбовців засобами

прикладних видів спорту // Матеріали Міжнародної наук.-метод. конф. «Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних Силах України в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армій країн-членів НАТО», 13-14 грудня 2016 р. К. : НУОУ, 2016. С. 82–84.

11. Романчук С., Приступа Є. Військові багатоборства та військово-прикладні види спорту в системі підготовки фахівців Збройних Сил України // Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Серія: Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини. Кам'янець-Подільський, 2012. Вип. 5. С. 223–230.

12. Анохін Є. Д. Фізична підготовка в арміях провідних країн НАТО: Навчально-методичний посібник. Львів: ЛВІ, 2005. 115 с.

13. Щеголев В. А., Лутченко Н. Г. Спортивная работа в армиях стран НАТО. СПб.: ВИФК, 1998. 60 с.

Reference

1. "Bila knyha 2018 : Zbroini syly Ukrainy. Ministerstvo oborony Ukrainy" : FOP Moskalenko O. M., 2019. 170 s.

2. "Nastanova z fizychnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy". Kyiv, 2009. 234 s.

3. "Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia": u 2 t. / za red. T. Yu. Krutsevych. Kyiv, 2008.

4. "Fizychnye vykhovannia" : navch. posibnyk / M. F. Pichuhin ta in., za red. H. P. Hrybana. Zhytomyr, 2010. 471 s.

5. Finohenov Yu. S. "Kontsepsiia fizychnoi pidhotovky Zbroinykh Syl Ukrainy" // Materialy Vsearmiiskoi nauk.-metod. konf. "Kontseptualni napriamy rozvytku systemy fizychnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy v suchasnykh umovakh ta normatyvno-pravovi akty, shcho zabezpechuiut yii funktsionuvannia", 21-22 zhovtnia 2015 r. K. : NUOU, 2015. S. 7–12.

6. Finohenov Yu. S. "Suchasni tendentsii ta perspektyvy rozvytku sportu v Zbroinykh Sylakh Ukrainy na shliakhu Yevroatlantychnoi intehtratsii Ukrainy" // Materialy Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf. "Suchasni tendentsii ta perspektyvy rozvytku fizychnoi pidhotovky ta sportu Zbroinykh Syl Ukrainy, pravookhoronnykh orhaniv, riaduvnykh ta inshykh spetsialnykh sluzhnb na shliakhu yevroatlantychnoi intehtratsii Ukrainy", 29-30 lystopada 2017 r. K. : NUOU, 2017. S. 21–25.

7. Popov L. P., Mykheev S. D., Borodyn Yu. A. "O nekotorykh putiakh povisheniya efektyvnosti voenno-prikladnykh vydiv sporta v systeme voenno-professionalnogo obucheniya v VUZakh". Voенно-professionalnoe obucheniye i fizycheskaia podhotovka. 1983. Vip. 3. S. 29–33.

8. Lodiaev N. F. "Voенное troebore". 2 yzd. M. : Voенizdat, 1988. 256 s.

9. Maryshchuk V. L. "Voprosi obshchei, voennoi i sportyvnoi dydaktyky". Sankt-Peterburh, 2002. 188 s.

10. Lototskyi I. R., Dziama V. V., Romaniv I. V. "Vdoskonalennia fizychnoi pidhotovky viiskovosluzhbovtiv zasobamy prikladnykh vydiv sportu" // Materialy Mizhnarodnoi nauk.-metod. konf. "Vdoskonalennia systemy fizychnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy v umovakh sohodennia ta pryvedennia yii do sumisnosti zi standartamy armii krain-chleniv NATO", 13-14 hrudnia 2016 r. K. : NUOU, 2016. S. 82–84.

11. Romanchuk S., Prystupa Ye. "Viiskovi bahatoborstva ta viiskovo-prikladni vydy sportu v systemi pidhotovky fakhivtsiv Zbroinykh Syl Ukrainy" // Visnyk Kamianets-Podilskoho nats. un-tu imeni Ivana Ohienka. Seriia: Fizychnye vykhovannia, sport ta zdorovia liudyny. Kamianets-Podilskyy, 2012. Vyp. 5. S. 223–230.

12. Anokhin Ye. D. "Fizychna pidhotovka v armiakh providnykh krain NATO" : navchalno-metodychnyi posibnyk. Lviv: LVI, 2005. 115 s.

13. Shchegolev V. A., Lutchenko N. H. "Sportyvnaia rabota v armiakh stran NATO". SPb.: VYFK, 1998. 60 s.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(135).37

УДК: 373.3/5.016:796.332

Ярошовець О.І.

студент кафедри фізичного виховання і педагогіки спорту

Сушко Р.О.

доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПРОБЛЕМАТИКА ТЕХНІКО-ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ШКОЛЯРІВ У ВАРІАТИВНОМУ МОДУЛІ «ФУТБОЛ»

На основі анкетування вчителів фізичної культури проаналізовано їх досвід роботи у варіативному модулі «Футбол». Мета роботи: з'ясувати проблемні питання техніко-тактичної підготовки школярів під час організації і проведення уроків фізичної культури засобами футболу. Досягненню зазначеної мети сприяв вибір методів дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичних літературних джерел і мережі Інтернет, анкетування із застосуванням гугл-форми, методи математичної статистики.

За допомогою сформованої гугл-форми «Анкета для оцінки проблемних питань щодо організації і проведення уроків фізичної культури засобами футболу», що містить 27 питань, організовано анкетування 28-ми вчителів фізичної культури з 28-ми загальноосвітніх шкіл м. Києва, Київської та Житомирської області, що виявило їх ставлення до навчального процесу та особливості його організації. Анкетування і інтерпретація отриманих результатів дозволили з'ясувати сучасні підходи до процесу техніко-тактичної підготовки школярів у варіативному модулі «Футбол», особливості їх мотивації до уроків фізкультури та матеріально-технічне забезпечення, що мають значущий вплив на рівень організації і проведення техніко-тактичної підготовки засобами футболу.

Ключові слова: футбол, фізична культура, техніко-тактична підготовка.

Yaroshovets O., Sushko R.. Problematics of technical and tactical training for schoolchildren in the variable module "Football". The experience of physical education teachers in the variable module "Football" was analysed basing on their